

ANALIZA MANUSCRISULUI „PIESE ÎN PROZA ȘI ÎN VERSURI, SPRE FOLOSINȚA AMABILEI SOCIETĂȚI DE FRANCMASONI”

Iuliana GRAŻYŃSKA

Bibliotecară Universitară din Poznan

Departamentul de Colecție Masonică

Polonia

Printre cele 80 000 de cărți cât numără colecția masonică a Universității din Poznan găsim sute de texte și partituri muzicale. Unele dintre ele sunt mai puțin cunoscute. Biblioteca Universității din Poznan a intrat în posesia acestor documente, după sfârșitul celui de al doilea război mondial, o dată cu abandonarea colecției masonice de către reprezentanții Gestapoului și a Bibliotecii Reichsführer SS Heinricha Himmler.¹

Jumătate din colecție este în limba germană, pentru că aceste volume provin din bibliotecile lojilor masonice existente în Silezia și Pomerania. Aproape 16% din totalul acestora este în limba franceză, restul este reprezentat de principalele limbi europene. Pe măsura inventării acestor documente, au fost găsite piese rare, uneori unice, ca și

acest manuscris de cântece provenind din Bretania, intitulat: *Piese în proză și în versuri, spre folosința amabilei societăți de Francmasoni. Lorient la Francmasonii Filantropi, la adresa, Rue de la Sincérité 3.5.7.*

Opera este nedată și nu oferă informații cu privire la fratele care a scris-o de mână și nici despre autorii discursurilor și poemelor găsite acolo. Bibliografia francmasoneriei și societăților secrete de Paul Fesch, nu semnaleză, de asemenea existența acestui volum de cantece.

1* Karpowicz A., *Geneza i zawartość kolekcji druków masonskich Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu*, „Biblioteka” 2006, nr 10(19). <http://hdl.handle.net/10593/14609>

(Piese în Proză și în Versuri, spre folosința utilizarea amabilei

Societăți de Francmasoni, Photo BU Archives)

În Franța, începând cu secolul al XVIII-lea, muzica era din ce în ce mai prezentă în reuniunile rituale ale Lojei. În 1737, compozitorul Jacques-Christophe Naudot a publicat prima colecție de: Cântece (cu note muzicale) ale Venerabilei Frății a Masonilor Liberi, precedată de câteva piese adecvate de poezie și de un Marș.

După el, frații Lansa și Tierce, au tradus din limba engleză și au compus muzică pentru texte. Alți frați au început să creeze repertorii după gustul lor.

La sfârșitul domniei lui Ludovic al XV-lea „muzica ocupă un loc important, integrând în Lojă adevărate ansambluri instrumentale compuse din 7 muzicieni! ". Muzica a fost compusă de francmasoni, iar audierea a fost accesibilă numai celor inițiați.

Potrivit lui M.Strebel, Grupul de Cercetare Alpina: „practica muzicii și cântecelor în Lojă ajută în principal la menținerea comuniunii spiritelor în cadrul activităților rituale, dar, de asemenea, - în măsura în care aceasta este în concordanță cu textul și gesturile - servește la amplificarea percepției desfășurării ritualului".

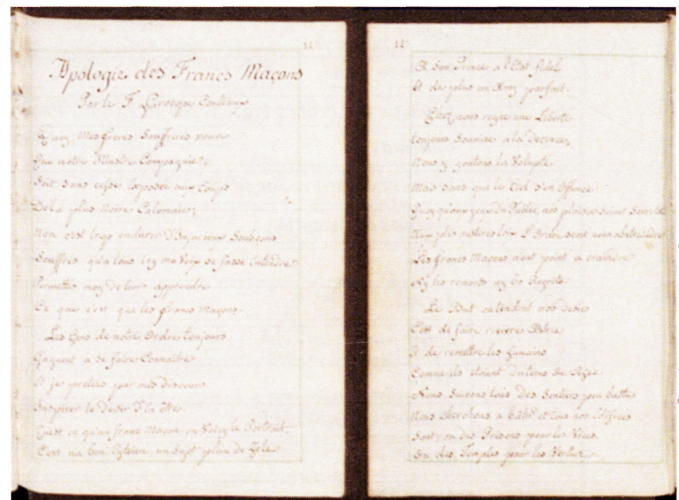
Analiza primei ediții a colecției «Chansonnier» a lui Naudot, care conține 35 de piese, arată că manuscrisul nostru este mult mai bogat, deoarece dispune de 73 de piese.

Luând în considerare textele incluse, putem raporta manuscrisul la o dată ulterioară apariției colecției lui Naudot, deoarece acest manuscris este îmbogățit cu texte din *Culegere de cântece francmasonice spre folosința Lojei Ste Genevieve* (1763) și o serie de cântece pe care le găsim la alți scriitori din secolul al XVIII-lea.

Manuscrisul este format din 250 de pagini și conține: 199 de pagini scrise de mână, 27 de planșe și 24 de pagini care nu au decât portative, fără note muzicale.

Planșele conțin gravuri legate de simboluri biblice și masonice, la care au fost adăugate creaturi legendare, heruvimi, sau crini. Gravurile decupate în hârtie, uimesc prin precizie și fidelitate a detaliului. Acestea au fost lipite pe carton vopsit albastru. Planșele sunt completate de mesaje scurte: «Solomon își găsește dreptatea în Natură», «Dreptatea, Înțelepciunea, Prudența călăuzește moravurile noastre», «Puterea ne susține», «Harta Templului din Ierusalim», «Sursa științelor», «Munți până la ora potrivită și apoi veniți să vă primiți salariul», «Cunoașterea timpului», «Trei ne guvernează, să urmărim lumina lor», «Iubirea de știință trebuie să însoțească iubirea de virtute», «Sinceritatea ne pune de acord pe toți», «Cel care caută lumina o va găsi», «Veniți la Mine, voi, care sunteți în întuneric și vă voi face să vedeți lumina, «Nimic nu-i scapă cu vederea», «PONE COR TVVM ET VIDE OCVULIS TVIS ET AVRIBVS TVIS AVDI QVAE LOQVOR AD TE DE VNIVERSIS CAEREMONIIS DOMINVS DOMINI. Ezechiel. 44», «Dreptatea este baza a tot ceea ce există», «Studiați pentru a învăța», «Razele mele luminoase, radiante par să se îndepărteze de cer, pentru a vă lăsa să vedeți lumina, veniți să vă lumineze în forță».

Manuscrisul se compune dintr-un fragment al Evangheliei Sfântului Ioan, un acrostih, Portretul unui francmason, 8 discursuri, 62 de cântece și poezii. Există doar două poezii care menționează numele autorilor. Prima este *Apologia francmasonilor* scrisă de fratele Procope Couteaux.

(Photo BU Archives)

Michel Procope-Couteaux (1684-1753) - medic și francmason, a fost fratele lui Francesco Procoppio Coltelli, alias François Procope Couteaux (celebrul proprietar al celei mai vechi cafenele din Paris). „[Michel Procope Couteaux] a fost subiectul diferitelor poeme masonice unde este comparat cu Socrate (Fréron) sau Esop (Momus, Registres de la Calotte). Cafeneaua Procope condusă de fratele său era un loc de întâlnire pentru Francmasoni francezi și străini [...]».

(Restaurantul Procope a fost deschis în 1686.
Foto Iuliana Grażyńska)

Un alt poem aparține fratelui mason Cuvillier și începe cu cuvintele: „Altădată satirizai atât de bine». Aceasta este o versiune copiată din Culegerea de cântece francmasonice spre folosința Lojei Sf. Genevieve (1763). Există mai multe versiuni ale acestui cântec:

http://mymm.org/c/docs/jer1752_083.html

În manuscris, deși nu există un tabel de cuprins, vom găsi succesiv următoarele texte:

n°ct.	Titre	Incipit	Page
1.	<i>Evangile selon St. Jean</i>	In principio erat Verbum	-
2.	<i>Portrait d'un franc-maçon.</i>	<i>C'est un honnête homme</i>	1
3.	<i>Acrostiche</i>	<i>Former sur la vertue</i>	3
4.	<i>Norma morum. [Avec une traduction faite par F. Gobin]</i>	<i>Fide Deo, diffide tibi</i>	5
5.	<i>Pieces en Vers</i>	<i>Freres dont les liens plus fort que ceux du sang</i>	7
6.	<i>Apologie des Francs-Maçons par le F.[rère] Procope-Couteaux</i>	<i>Quoy mes freres souffrirés vous</i>	11
7.	<i>Le Francs-Maçons. Songe</i>	<i>Illustre Franc Maçon dont le coeur trop discret</i>	15
8.	<i>Discours de reception</i>	<i>Après avoir la route tenebreuse</i>	21
9.	<i>Autre</i>	<i>L'Ordre respectable dans lequel vous allé</i>	23
10.	<i>Autre</i>	<i>L'Intrepidité que vous avé fait paraître</i>	25
11.	<i>Autre</i>	<i>Rassuré vous Monsieur</i>	27
12.	<i>Autre</i>	<i>La noble et vive ardeur que vous avé</i>	31
13.	<i>Discours de Table. M.F.</i>	<i>S'il m'etoit permis d'ouvrir a vos yeux</i>	33
14.	<i>Autre</i>	<i>Nous sommes Maçons libres</i>	39
15.	<i>Autre/M.</i>	<i>On ne parle dans le monde de l'Ordre</i>	47

16.	<i>Morphée, franc-maçon.</i>	<i>Sur un gazon fleuri, près les bords de la Seine</i>	61
17.	<i>Chanson sur la marche des Frans-Maçons</i>	<i>La main aux armes freres</i>	67
18.	<i>Chanson des Maîtres.</i>	<i>Tous des concert chantons</i>	69
19.	<i>Chanson des Surveillan[ts]</i>	<i>Adam a sa posterité</i>	73
20.	<i>Chanson des Compagnons.</i>	<i>Art divin, l'Etre Suprême</i>	79
21.	<i>Chanson des Apprentifs.</i>	<i>Freres et compagnons</i>	81
22.	<i>Autre pour les même[s].</i>	<i>Freres et compagnons</i>	85
23.	<i>La Convalescence du Roy sur la Marche des maçons¹.</i>	<i>Reunissons mes frères</i>	89

¹ De căteva ori întâlnim numele regelui Ludovic al XV-lea.

24.	<i>Menuet maçon</i>	<i>Accordé nous votre Souffrage, [accompagné d' un petit couplet]</i>	91
25.	<i>Chanson. Rare discretion</i>	<i>Qu'un franc-maçon ne se demonte pas</i>	94
26.	<i>Ronde maçonne</i>	<i>Etre impenetrable, jusqu'a la table</i>	95
27.	<i>Autre.</i>	<i>Freres que des plus doux accords</i>	97
28.	<i>Chanson</i>	<i>Lorsque sous le regne d'Astrée</i>	100
29.	<i>Chanson. Sur le menuet des Maçons</i>	<i>Pour passer doucement la vie</i>	101
30.	<i>Chanson</i>	<i>Ah ! qu'il est doux de passer la vie</i>	104
31.	<i>Chanson</i>	<i>Apprenti/s, Compagnons et Maîtres</i>	105
32.	<i>Chanson</i>	<i>Cornus ne peut de la Table</i>	108
33.	<i>Chanson</i>	<i>Dans ces banquets delicieux</i>	109
34.	<i>Chanson</i>	<i>Cher amant tu es franc-Maçon</i>	112
35.	<i>Chanson</i>	<i>La lanterne a la main,</i>	113
36.	<i>Chanson de tous les Capucins</i>	<i>Nous possedons l'Art de nous taire</i>	116
37.	<i>Chanson</i>	<i>Tous les plaisirs de la vie</i>	117
38.	<i>Chanson. Comme la Precedente</i>	<i>Les plaisirs purs et tranquiles</i>	120
39.	<i>Eloge des Maçon[s]</i>	<i>Frères maçons dans cette Loge</i>	121
40.	<i>Chanson</i>	<i>Dans nos Loges nous batissons</i>	125
41.	<i>Chanson</i>	<i>Aimable Maçonnerie</i>	128
42.	<i>Autre</i>	<i>La Justice et l'Innocence</i>	128
43.	<i>Chanson</i>	<i>Par trois fois trois mes frères</i>	129
44.	<i>Chanson. Les Pelerins</i>	<i>Nous agissons avec franezise</i>	134
45.	<i>Chanson</i>	<i>Il m'est donc permis</i>	135
46.	<i>Chanson</i>	<i>Des francs-maçons le Saint langage</i>	137
47.	<i>Chanson</i>	<i>C'est icy le Sejour</i>	140

48.	Chanson	Du moindre rang au Diadème	141
49.	Chanson	Nous vivons tous en bon accord	144
50.	Chanson	Quel est ce monde enchantés	145
51.	Chanson... Ioconde	Iris si ton Ambition	150
52.	Chanson	D'une innocente vie	151
53.	Chanson	Aujourd'hui rien n'est compassé	154
54.	Couplex nouveaux. Quoy ma Voisine es tu fachée	A mes doux daigne enfin te rendre	155
55.	Autre. Ou s'en vont ces gays Bergers	Ou s'en vont ces francs-maçons	157
56.	Chanson	Noe maçon tres venerable	162
57.	Chanson	Nous seuls des secrets des maçons	163
58.	Chanson [...]... Nous jouissons dans nos hameux	D'une aimable fraternité	167
59.	Chanson. Loin d'icy le chagrin et le soucy.	Cherissons l'ordre que nous professons	169
60.	Chanson	Je viens devant vous	171
61.	Chanson	Recevés tres aimable frères	173
62.	Chanson	Puis que cet air plait a la ronde	177
63.	Chanson... du frere Cuvillier	Jadis tu chansonnois si bien	179
64.	Chanson	Dans nos banquets point de melancolie	182
65.	Chanson	Tes charmes sont toujours nouveaux	183
66.	Chanson	Buvons, buvons de ce vin frais	185
67.	Chanson	Quel plaisir d'etre maçons	187
68.	Chanson	Dans ce doux et charmant festin	191
69.	Chanson	Vous voulé du franc-maçonnage	192
70.	Chanson	Faisons remplir tous nos barils	193
71.	Autre	Dans une égalié parfaite	194
72.	Chanson	Mes cheres soeurs jusqu'a demain	195
73.	Autre [...]... des fanatiques.	Frères buvons à la santé	198

Printre textele manuscrisului au fost identificate 27 de cântece, care se găesc, de asemenea, în două dintre culegerile lui Naudot. Este vorba despre numerele: 3, 17, 18-22, 24, 27, 30, 32, 33, 35, 37, 40, 43, 45, 47-48, 52, 55, 59-60, 62, 64, 66, 70.

Alte 9 piese prezente aici provin din *Culegerea de cântece francmasonice din Loja Sf. Genevieve*. Este vorba aşadar despre numerele: 6,13, 31, 38, 39,42, 49, 58, 73.

Istoricii francezi apreciază că manuscrisul nu poate fi datat anterior anului 1740, căci cele mai vechi texte francmasonice şi-au făcut apariţia după această dată, însă nu mai târziu de 1780, deoarece ar fi avut un aspect puţin diferit.

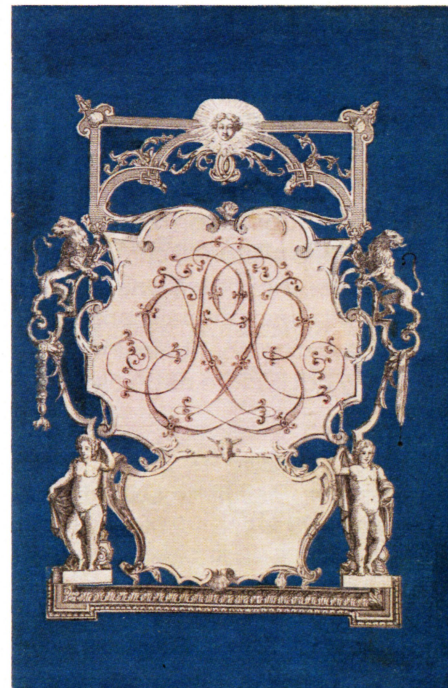
Potrivit ordinii cronologice a evenimentelor în manuscris găsim trei texte care vorbesc despre regele Ludovic al XV-lea (1710 -1774): nr. 16, Morpheus, francmason. [Incipit: Pe o iarbă înflorită, aproape de malurile Senei] şi aproape de final: Sub Auguste Ludovic, a cărui dragoste cea mai gingaşă încununează Virtuţile [...],nr. 23, Convalescenţa Regelui

[Incipit: Să ne unim frații mei, vom găsi în mod repetat numele regelui Ludovic al XV-lea]. (Este vorba despre perioada cuprinsă între 1744 „Episodul de la Metz”, atunci când Ludovic al XV-lea s-a îmbolnăvit) și nr. 17 care, este un text important ca punct de referință pentru datarea documentului *Cântec pentru Marșul francmasonilor*. Această piesă provine dintr-o altă versiune a *Colecției de cântece francmasonice a Lojei Ste Geneviève* publicată în 1765.

Estimarea noastră pentru 1760/1770 ani poate fi susținută de aceste două texte care sunt incluse. Putem localiza în timp manuscrisul, între data tipăririi colecției lui Naudot și cea a apariției Colecției de cântece francmasonice a Lojei Ste Geneviève.

Deși autorul culegerii *Piese în proză și în versuri, spre folosința amabilei societății de Francmasoni* rămâne necunoscut, pe ultima pagină apar litere (inițiale) care amintesc de caligrafia secolului al XVIII-lea, caracteristică Palatului Versailles. Acestea sunt literele: AMBPLOEV Sau poate că este vorba despre litera B scrisă în oglindă. Au ele oare o semnificație?

(Ultima pagină a manuscrisului.
(Foto BU Archives)

Manuscrisul este „îmbrăcat” într-o copertă foarte elegantă, de culoare roșu închis din piele de porc. Decorul dantelat (apărut în jurul anului 1740 și prezent până la Revoluție) are un cadru aurit specific acestei perioade. Copertile sunt acoperite de patru împletituri și o oglinda decorate de o paletă cu model floral, punctat, cu stele și simboluri francmasonice: echerul și compasul. Mijlocul este lăsat gol. Cotorul copertii este decorat de asemenea cu diferite simboluri masonice: echerul, compasul, spatula, nivelmetrul cu linia de plumb, toporul, înconjurate de crini, stele, doi grifoni, etc. Titlul este gravat cu litere de aur în piele bleumarin. Marginile blocului de carte sunt aurite. Un semn de carte este atașat înaintea cărții. Coperta interioară este realizată din hârtie albă cu stele aurii, tipic pariziană. Acest tip de asamblare este strâns legată de Regența și domnia lui Ludovic al XV-lea, care a adus la rang de onoare arta decorativă concepută ca un întreg - mișcare care a implicat și tehnica legării cărților.

Analiza manuscrisului a fost de lungă durată. Pe planșe nu se vedeau urme care să permită identificarea originii lor. Până când într-o zi, pe planșa nr. 4. s-a putut observa numele unui gravor: N. Regnesson! Sic! Fondatorul parizian al unei rețele de gravori din Reims în secolul al XVII-lea.¹⁰

¹⁰ *Bulletin du Centre de recherche du château de Versailles : Sociétés de cour en Europe, XVIe-XIXe siècle*. Né à Reims vers 1616, mort à Paris à la fin de 1670, Nicolas Regnesson est surtout connu comme le beau-frère et l'initiateur de l'illustre Robert Nanteuil, comme lui Rémois ; accessoirement comme le beau-père de Gérard Edelinck.

Ne întrebăm dacă matricele cu ajutorul cărora au fost făcute gravurile mai există încă...

Oare, mâna care a copiat culegerea de cântece a făcut de asemenea și decuparea?

Unde să căutăm atelierul de legare a manuscrisului la Paris, în apropiere de Versailles?

Locul în care a fost făcută această compilație este Lorient, în Bretania sau mai degrabă Orient din Paris?

Cei care doresc să cerceteze în continuare și să afle autorul manuscrisului, au la dispoziție o scanare disponibilă pe site-ul Bibliotecii digitale Wielkopolska: <http://www.wbc.poznan.pl/publication/481714>.

Pentru istoricii ce intenționează să aprofundeze documentele Colecției masonice ale Bibliotecii Universitare din Poznań există un catalog pe site-ul: <http://buuam.digital-center.pl>. De la începutul anului 2016, un Catalog cu lucrări francmasonice tipărite în limba franceză vă așteaptă să consultați 2395 titluri pe site-ul: <http://hdl.handle.net/10593/14305>.

11* Iuliana Grażyńska, *Materiale pentru catalogul imprimatelor în limba franceză aflate în Colecția Bibliotecii Universitare din Poznań*, 278 s; 2016. <http://hdl.handle.net/10593/14305>.

